

асобныя тэрміны, калі іх выкарыстанне тлумачылася ўплывам рускай мовы, прапаноўваліся няўдалыя пераклады тэрмінаў інтэрнацыянальнага характару і ім аддавалася перавага.

Пры ўпарадкаванні тэрмінагаліны стала відавочным, што ўласна беларускіх тэрмінаў было недастаткова. У сувязі з гэтым для фарміравання спецыяльнай лексікі далучаліся рэсурсы іншых моў: рускай, польскай, англійскай, лацінскай і інш.

У выніку вывучэння бібліяграфічных крыніц удалося сфарміраваць картатэку тэрміналагічных слоўнікаў па псіхалогіі. Можна адзначыць, што тэрміналогія псіхалогіі фарміруецца ўжо на працягу 88 гадоў і з'яўляецца даволі распрацаванай. У сувязі з гэтым, перш чым пачынаць выпрацоўваць новы пласт тэрміналагічнай лексікі па псіхалогіі для забеспячэння сучасных патрэб грамадства, неабходна ўлічыць вопыт ўжо распрацаванага ў дадзенай галіне ведаў.

Літаратура

1. Алоўнікава Н.Г., Кандрацьева В.В. Руска-беларускі слоўнік па педагогіцы і псіхалогіі / Беларус. дзярж. пед. ун-т. Мн., 1996 – 64 с.
2. Беларуская навуковая тэрміналогія. Вып. 4. // Тэрміналогія лёгікі і псіхалогіі / Ін-т Беларускае Культуры. Менск, 1923. – 63 с.
3. Беларускія слоўнікі і энцыклапедыі = Belarusian dictionaries and encyclopedias: Бібліяграфія / Склад.: В.Кіпель, З.Саўка. – Нью Ёрк ; Мн. : Бел. ін-т навукі і мастацтва, [2002?]. — XXXVIII, 568, [2] с.
4. Кароткі слоўнік псіхалагічных паняццяў / Мазыр. дзярж. пед. ін-т; Склад.: Н.П. Бернацкая і інш. – Мазыр, 1993. - 23 с.
5. Метадычныя рэкамендацыі па курсе “Беларуская мова (прафесійная лексіка)” для студэнтаў спецыяльнасці Г 07 ГрДУ; Скл. А.М. Лапкоўская. Гродна, 2001. - 85 с.
6. Праект слоўніка. [Для БелСЭ]. Вып. 1-4, 7-10, 12-15, 17-19 (вып. 6, 11, 16, 17 ня выйшлі) / БАН; Рэд. БелСЭ пры БАН; Гал. рэд. БелСЭ: П.О. Горын; Першы нам. гал. рэд. С.Я. Вольфсон; Нам. гал. рэд.: Т.Ф. Домбаль (у вып. 4,9, 14), Ц.Л. Буртын, Н.Л. Меншчэракоў. Мн.: Выд-ва БАН, 1935.
7. Псіхічнае развіццё дзяцей // Кн. пра псіхалогію выхавання: // Хрэстам. / Скл. Я.Л. Каламінскі, Л.А. Панько; Пер. на бел. м. Б.В. Стральцоў. Мн.:Нар. асв., 1994, - 217 (у выд. звестак памылкова: 207). С. 212-[216].
8. Руска-беларускі слоўнік па псіхалогіі / Мін. дзярж. пед. ін-т; Скл. Т.У. Васілец, Я.Л.Каломінскі, Р.А.Макарэвіч. Мн., 1991. – 48 с.
9. Тэрміналагічныя слоўнікі (асобныя выданні) 1918-1998 гг.: Бібліягр. давед. / Тэрмінал. каміс. пры М-ве адукацыі Рэсп. Беларусь, Нац. навук.-асвет. цэнтр імя Ф.Скарыны; [Уклад.: Л.Чарняўская, Г.Цыхун]. Мн. : МГА "Бел. кнігазбор", 2000. - 74, [1] с.
10. Этыка і псіхалогія сямейнага жыцця. Кароткі руска-беларускі слоўнік: Дапаможнік для перакладу лекцыйнага курса / Мазыр. дзярж. пед. ін-т; Аўт.-скл. Г.І. Фядосенка. – Мазыр, 1995. – 22 с.

Марыя Лаппо

ОНИМЫ – СРОДАК ВЫЯЎЛЕННЯ МУЛЬТЫКУЛЬТУРНАСЦІ ЯК КАНЦЭПТУАЛЬНАЙ РЫСЫ АНТЫЎТОПІ ЮРЫ СТАНКЕВІЧА “П’ЯЎКА”

Паводле артыкула даследчыка Х. Гафарава “Мультикультурнасць і транскультурнасць як вызначальныя рысы сучаснай культурнай сітуацыі на

Беларусі”, “мультыкультурнасць як паняцце даследавання з’яўляецца параўнальна нядаўнім канцэптам, хоць сітуацыя культурнай множнасці была рэальнасцю для шматлікіх згуртаванняў як вынік суіснавання на адзінай прасторы людзей, што належаць да розных этнічных і моўных груп, трыдзіцый і канфесій. Ва ўмовах глабалізацыі гэта сітуацыя, выступаючы ў абліччы культурнай шматстайнасці, падпала пад неабходную рэфлексію, што спарадзіла шэраг розных тэорый мультыкультуралізму. Іх прыхільнікі разглядаюць мультыкультуралізм як гетэрагеннасць сучасных грамадстваў, а разам з тым – як шматсастаўнасць існуючых у іх ідэнтычнасцяў” [12, с. 18]. Карціна такога гетэрагеннага грамадства паўстае перад намі і ў “П’яўцы” – рамане Юры Станкевіча, што выйшаў напрыканцы 2010 года і па выніках рэйтыngu, які падводзілі выдавецтвы “Галіяфы” і “Каўчэг”, атрымаў званне “Найлепшая проза 2010”. Шматстайнасць культур у творы выразна прасочваецца як на мастацка-выяўленчым узроўні (ужыванне алюзій, рэмінісцэнцый), так і на чыста моўным (лексічныя запазычанні, варварызмы, увядзенне іншамоўных выразаў). Твор Юры Станкевіча паказвае з’яву мультыкультуралізму як небяспечную для беларускай культуры ва ўмовах сусветнай глабалізацыі, бо Новы Эдэм і Мегаполіс, у якіх адбываецца дзеянне твора, як мастацкая праекцыя мадэлі беларускага мікракосму, толькі са змрочнай гіпербалізацыяй і завостранасцю сацыяльных пытанняў (у адпаведнасці з жанрам і манерай пісьменніка), у значнай ступені дублююць сённяшнюю беларускую нацыянальную прастору, паколькі працэс пранікнення ў моўны ўжытак вялікай колькасці замежных онімаў як адзінак розных нацыянальных культур назіраецца і ў сучасным беларускім грамадстве.

Варта адзначыць, што паняцце культуры, вызначальнае для нашага даследавання, характарызуецца вялікім семантычным аб’ёмам і шматзначнасцю, а таму існуе вялікая колькасць тыпалогій культур, сярод якіх вылучаюць дамінуючую, сялянскую, гарадскую, нацыянальную, этнічную і іншыя культуры. Сярод нацыянальных культур украінскія даследчыкі культуралогіі Л. Корміч і В. Багацькі, а таксама амерыканскія С.Ронен і О.Шэнкар вызначаюць блокі скандынаўскай культуры, прадстаўленай такімі краінамі, як Швецыя, Нарвегія, Данія, Фінляндыя, раманскай культуры (Францыя, Бельгія), германскай, англасакскай і іншых.

У нашым даследаванні мы будзем атаясамліваць нацыянальную культуру з назвай адпаведнага сучаснага этноніма. Наша задача – прааналізаваць, як і з якой мэтай уласныя назоўнікі (онімы), уключаныя пісьменнікам у мастацкую тканіну антыўтопіі, адлюстроўваюць эклектычнае ўзаемадзеянне розных нацыянальных культур у межах твора.

4 Паводле семантычнага кампанента ўжытыя ў творы Юры Станкевіча онімы можна класіфікаваць наступным чынам.

1. Антрапонімы – найменні чалавека: а) з неіснуючымі ў рэальнасці рэферэнтамі (то бок аб’ектамі, якіх называе ўласнае імя); б) з рэальна існуючымі рэферэнтамі.

2. Тапонімы – назвы геаграфічных аб’ектаў.

3. Міфонімы – назвы нерэальных, гіпатэтычных аб’ектаў.

Разгледзім тыя онімы, якія дазваляюць зрабіць іх семантыка-этымалагічны аналіз. Па-за ўвагай застануцца адзінкавыя антрапонімы з невыразнай семантыкай, створаныя пісьменніцкай фантазіяй або з цьмянай этымалогіяй.

Звернемся найперш да антрапанімічнай падсістэмы з неіснуючымі ў рэальнасці рэферэнтамі. Усе адзінкі названай сістэмы маюць пераважна старажытнагрэчаскае, старажытнарымскае або старажытнаўрэйскае паходжанне. Такім чынам, нават раманскія і славянскія асабовыя імёны апынаюцца генетычна роднаснымі, што тлумачыцца прыналежнасцю суадносных этнасаў да хрысціянскага свету. Аднак формы генетычна роднасных антрапонімаў, ужытыя Станкевічам, узыходзяць да розных нацыянальных культур і рэпрэзентуюць розныя нацыянальна-культурныя пласты.

<i>Імя</i>	<i>Семантыка-этымалагічны аналіз формы</i>	<i>Нацыянальна-культурны пласт</i>
Мойра	Старажытнагрэч. Μοῖρα ад μοῖρα, «лёс, доля». У старажытнагрэч. міфалогіі багіні лёсу. Згаданыя ў “Іліядзе” (XIX 127) і «Адысеі» (XVII 327; XXIV 29). Іншыя формы названага імя адсутнічаюць як у беларускай, так і ў іншых нацыянальных мовах.	Грэчаскі
Платон	Ад старажытнагрэчаскага Πλάτων. Іншыя формы названага імя адсутнічаюць як у беларускай, так і ў іншых нацыянальных мовах.	Грэчаскі
Ёхан	Ад старажытнаўрэйскага יְהוָה (Ёханан) - "Яхве літасцівы". У хрысціянстве шануюцца некалькі дзесяткаў святых з адпаведнай формай Іаан. У беларускай, польскай, украінскай мовах выкарыстоўваюцца такія формы гэтага імя, як Ян і Яна. У нямецкай мове – Ёхан, Іаган.	Нямецкі
Мэрылін	Ангельскае імя, вытворнае ад Mary. Беларускі варыянт – Марыя, Мар’я, Марыля, Марыся, Марыйка, Маруся, Маша, Маня і інш.	Ангельскі
Жан	Ад старажытнаўрэйскага יְהוָה (Ёханан) - "Яхве літасцівы". У беларускай, польскай, украінскай мовах выкарыстоўваюцца такія формы гэтага імені, як Ян і Яна. У французскай - м. Jean (Жан).	Французскі
Беніга	Ад лацінскага імя Benedictus - "блаславенны". Іспанскае імя. Іншыя формы названага імя адсутнічаюць як у беларускай, так і ў іншых нацыянальных мовах.	Іспанскі
Публій	Ад рымскага імені Publius, роднаснага лац. publicus - "грамадскі, дзяржаўны, усенародны". Беларуская форма названага імя адсутнічае.	Іспанскі / партугальскі / італьянскі / каталанскі
Маркус	Ад рымскага імені Marcus, якое, магчыма, узыходзіць ад імені бога Марса. Беларускі адпаведнік – Марк. Варыянт Маркус, выкарыстаны аўтарам, распаўсюджаны на тэрыторыі Германіі, Нідэрландаў, Даніі, Нарвегіі.	Нямецкі / нідэрландскі / дацкі / нарвежскі

Тодар	Ад грэчаскага імені Θεόδωρος (Тэадорас) - "божы дар": θεός (тэас), "бог" + δῶρον (доран), "дар, падарунак". Беларускія варыянты: м. Фёдар, царк. (правасл.), народныя формы: м. Хведар, м. Ходар, м. Тодар.	Беларускі
Андруш	Ад грэчаскага імені Ανδρέας (Андрэас), што ўзнікла ад ἀνδρός (андрас) – Р.скл. ад ἀνήρ (анер), "мужчына, чалавек". Андруш - беларуска-ўкраінскі варыянт названага імя.	Беларускі / украінскі
Яхім	Ад старажытнагрэчаскага імені Εὐφῆμιος (Эўфеміос), узых. ад εὐφῆμιος (эуфемас) - "добразычлівы". Беларускі варыянт м. Яўхім, Аўхім, Яхім, Яфім.	Беларускі
Патрык	Ад лац. patricius - "высакародны, патрыцый". Ужыванне анг., франц., дацкага варыянту. Беларуская форма названага імя адсутнічае.	Ангельскі/ французскі/ дацкі
Гвіда	Ад герм. імені Wido. Варыянт 'Гвіда' выкарыстоўваецца ў іспанскай, італьянскай, польскай, нідэрландскай мовах. Беларуская форма названага імя адсутнічае.	Іспанскі/ італьянскі/ польскі/ нідэрландскі
Алі	Алі (араб. علي) — распаўсюджанае ў арабскіх краінах і ў мусульманскім свеце мужчынскае імя. Заснавана на арабскім карані ا-ل-ي, які ў літаратурным перакладзе абазначае «высокі», «надменны», «узвышаны». Іншыя формы названага імя адсутнічаюць як у беларускай, так і ў іншых нацыянальных мовах.	Арабскі
Прозвішча	Семантыка-этымалагічны аналіз формы	Нацыянальна-культурны пласт
Лі	Лі – тыповае кітайскае прозвішча. Прозвішча ў кітайцаў займае ўстойлівае першае месца (у адрозненне ад рускага ці англамоўнага антрапонімаў, дзе два кампаненты лёгка мяняюцца месцамі): Li Dazhao.	Кітайскі
Слімак	Тыповыя беларускія прозвішчы. Паводле даследавання Васіля Шура "Уласныя імёны ў часе і прасторы", у прозвішчах, што ўзніклі з былых агульных назоўнікаў (<i>Тур, Ганчар, Стэльмах</i>) "закансервавалася" значная частка слоў нашае мовы, якая актыўна ўжывалася ў мінулым. Прозвішчаў, утвораных у выніку пераходу агульных назоўнікаў ва ўласныя, без спецыяльных прозвішчаўтваральных суфіксаў, у беларускай анамастыцы даволі многа. Як падлічана, яны складаюць 40 працэнтаў ад усіх вядомых.	Беларускі
Гармата		

Другі сегмент сферы антрапонімаў прадстаўлены сукупнасцю онімаў з рэальна існуючымі рэферэнтамі, што фіксуюць у мастацкім свеце спектр рознага роду ўнёскаў у галіне палітыкі, культуры, навукі, мастацтва. Сістэма мастацкага твора ўпісваецца ў сістэму сусветнай культурна-навуковай прасторы, якая аб'ядноўвае ўсе нацыянальныя культуры свету. Такія антрапонімы, як *Элвіс Прэслі, Чэзарэ Ламброза, Поль Гаген, Анры Русо, Ван*

Гог, Юлій Цэзар, Напалеон, Аляксандр Македонскі, Молатаў, Язэп Драздовіч, Сакрат, Скот Каралес, Брэм Стокер, Эпікур, Максім Гарэцкі, Марцін Кухта, Мікола Тэсла, Аўгусцін Кальмэ, Карл-Аляксандр Віртэмбергскі, таксама, як і антрапонімы з неіснуючымі ў рэальнасці рэферэнтамі, нясуць як у сваёй фармальнай арганізацыі, так і ў семантычнай напоўненасці адбітак грэчаскай, італьянскай, французскай, ангельскай, амерыканскай, лацінаамерыканскай і беларускай культур. Прыналежнасць названых адзінак да розных нацыянальных культурных пластоў вызначае іх узаемадзеянне як эклектычнае з пункту гледжання культурнай семантыкі.

Ужытыя ў творы тапонімы вызначаюць сістэму каардынат, прасторава-часавую арыентацыю. Тапанімікон антыўтопіі ўключае ў сябе онімы *Угоршчына, Сербія, Бакавіна, Галіцыя, Сілезія, Турцыя, Расія, Польшча, Украіна, Беларусь, Вялікае княства Літоўскае, Трансільванія, Малдавія, Турэччына, Славацчына, Францыя, Нямеччына, Польшча, Гішпанія, Літва, Кітай, Жмудзь, Афрыка* і інш. Названыя онімы не патрабуюць дэталёвага семантыка-этымалагічнага аналізу, паколькі суадносяцца з назвамі нацыянальных культур, утворанымі ад этноніма насельнікаў адпаведнай краіны.

Натуральна, міфонімы твора рэпрэзентуюць пласты старажытных нацыянальных культур: рымскай, яўрэйскай і грэчаскай – бо этымалогія адзінак гэтай падсістэмы ўзыходзіць да старажытнай міфалогіі, і прадстаўлены наступнымі онімамі:

<i>Міфонім</i>	<i>Семантыка-этымалагічны аналіз формы</i>	<i>Нацыянальна-культурны пласт</i>
Уліс	(Uliesses, Ulixes), лац.форма імені Адысей, узыходзіць да грэч.Οδυσσεύς	Рымскі
Ной	(іўр. נֹחַ, Ноах — у Бібліі вытлумачана як «які супакойвае»; старажытнагрэч. Νῶε, араб. نوح, Нух)	Яўрэйскі
Аякс	У грэч.міфалогіі імёны двух удзельнікаў Траянскай вайны, абодва ваявалі пад Трояй як шукальнікі рукі Алены.	Грэчаскі
(Новы) Эдэм	(іўр. גֶּן עֶדֶן, Gan Eden; араб. جنة عدن, Jannat ‘Adn) — у Бібліі - райскі сад, месца першапачатковага існавання людзей.	Яўрэйскі

Уласныя назоўнікі, з’яўляючыся ўнікальнымі адзінкамі анімікону кожнага нацыянальнага-культурнага пласта, з’яўляюцца аб’ектам міжкультурнага і міжмоўнага запазычання, што яскрава пацвярджае вялікая колькасць выкарыстаных пісьменнікам замежных формаў уласных імёнаў замест ужывання адаптаваных беларускіх. Аднак варта заўважыць, што гэта цалкам падпарадкавана пісьменніцкай задуме: тры асноўныя падсістэмы онімаў твора - антрапонімная, тапонімная і міфонімная – пашыраюць хранатоп дзеяння мастацкага твора - і гэтае пашырэнне суадносіцца з узнятай аўтарам праблемай сцірання межаў унутры глабалізаванага грамадства, характэрнай рысай чаго выступае зліццё нацыянальных культур і страта нацыянальнай ідэнтыфікацыі.

Вызначаную эклектычнасць узаемадзеяння культур можна небеспадстаўна разглядаць як адзнаку эпохі постмадэрну, адлюстраванай у антыўтопіі. Паводле грунтоўных прац даследчыкаў М. Эпштэйна і І. Скарапанавай, мультыкультурнасць паўстае неад’емнай уласцівасцю свету эпохі постмадэрну.

Аднак беларускі мультыкультуралізм склаўся значна раней, чым само паняцце постмадэрну ўвайшло ва ўжытак, бо спрадвечу для беларускай прасторы гэты феномен у значнай ступені вызначаўся фактарам універсальнай прыродна-геаграфічнай, геастратэгічнай і культурнай памежнасці, якая цягам гісторыі забяспечвае ў межах Беларусі інтэркультурнае ўзаемадзеянне розных этнічных і канфесійных груп як у роўнай ступені дыверсіфікаваных суб’ектаў. Згодна з трохчленнай класіфікацыяй французскага даследчыка Мішэля Вевэрка, які вылучаў рэпрадуктыўную, прымаючую і прадуктыўную мадэлі мультыкультуралізму, сённяшняю беларускую мадэль варта вызначаць як прадуктыўную. У адрозненне ад “рэпрадуктыўнага” мультыкультуралізму, які быў вынікам каланізацыі, і мультыкультуралізму “прымаючага”, які склаўся ў выніку іміграцыі, “прадуктыўны” мультыкультуралізм фарміруецца тады, калі грамадства само (унутраным чынам) трапляе ў працэс дыверсіфікацыі. Аднак Юры Станкевіч стварае ў мастацкай прасторы такое грамадства будучыні, якое можна ахарактарызаваць толькі з дапамогай мадэлі прымаючага мультыкультуралізму:

“– І наколькі многа тут мігрантаў? – спытаў я. – Як і на ўсёй Еўрабій ці Чайнаросі. Пэўна, як і ва ўсім астатнім свеце. Працаваць яны тут, у нас, не жадаюць і ў асноўным усё трымаецца на мясцовых белых аўтахтонах”[1, с. 138];

“...народы, якія масава рынулі на Поўнач, ратуючыся ад спёкі, марскоў паводкі і голаду, прынеслі сюды шматлікія заганы, якія толькі абвастрыліся ў экстрэмальных умовах”[1, с. 143];

“...мы існуём, дзякуючы раўнавазе, якая склалася год раней паміж намі, ссыльнымі, у асноўным белымі, і іншымі этнічнымі групамі, якія вядуць тут рэй: кітайскай, негрыцянскай, азіяцкай, іх змешанымі наступнікамі і ўсялякім збродам, які не цураецца і антрапафагіі”[1, с.109];

“...раней, працягваю ён, людзі былі адасобленыя ў межах сваіх этнічных прыкмет і дзяржаўных утварэнняў, але зараз гэта сціраецца назаўсёды. Не будзе больш рознасці культур, бо запануе адна, сусветная культура бессмяротнасці”[1, с.199];

“...ці не стаў увесь народ “народам-штучнікам”? Цяперашняе мультырасавае грамадства, заснаванае на поліэтнічнасці, толькі садзейнічае іх росквіту і распаўсюджванню, што змушае ўсіх нас быць насцярожаны”[1, с. 74].

Прыведзеныя з твора цытаты пацвярджаюць, што феномен мультыкультурнасці грамадства разглядаецца аўтарам як адна з прыкмет пагрозлівай катастрофы. Мультыкультурнасць як неад’емная характарыстыка

створанай пісьменнікам грамадскай супольнасці становіцца адным са складнікаў карціны апакаліптычнай рэчаіснасці, прыметай вынішчэння асобных цывілізацый і культур, сцірання этнічных межаў, немагчымасці прадухіліць стасункі з варварскімі народамі-захопнікамі.

У антыўтопіі прасочваецца наступная тэндэнцыя: героі, імёны якіх належаць да беларускага культурнага пласта, у сваёй пераважнай большасці з'яўляюцца станоўчымі персанажамі, антрапонімы выразна адмоўных персанажаў выяўляюць сваю прыналежнасць да іншых культурных пластоў. Такім чынам Юры Станкевіч дае меліяратыўную ацэнку нацыянальнаму кампаненту і пеяратыўную – чужаземнаму, што пацвярджае аўтарскую скіраванасць на ўзвышэнне нацыянальнай ідэі, якая становіцца адным з вызначальных складнікаў канцэпцыі твора.

Літаратура

1. Станкевіч, Ю.В. П'яўка: раман / Юры Станкевіч. – Мінск: Галіяфы, Ковчег, 2010. – 284 с.
2. Межкультурная камунікацыя / [редкалегія: Е.Г.Задворная (ответственный редактор) и др.]. – Мінск: МГЛУ, 2007. – 176 с.
3. Шур, В.В. Анамастычная лексіка ў беларускай мастацкай літаратуры / В.Шур. – Мн. : УП “Тэхнапрынт”, 2002. – 226 с.
4. Шур, В.В. Уласныя імёны ў часе і прасторы / В.В.Шур. – Мінск : Нац. інстытут адукацыі, 2008. – 96 с.
5. Ермолович, Д.И. Имена собственные: теория и практика межъязыковой передачи / Д.И.Ермолович. – Москва : Р.Валент, 2005. – 132 с.
6. Имена собственные на стыке языков и культур. Заимствование и передача имён собственных с точки зрения лингвистики и теории перевода. – М.: Р.Валент, 2001. (Библиотека лингвиста). – 198 с.
7. Рылов, Ю.А. Имена собственные в европейских языках: романская и русская антропонимика: курс лекций по межкультурной коммуникации / Ю.А.Рылов; Федеральное агентство по образованию, Воронежский гос. ун-т – Москва : Восток-Запад; Тверь: АСТ, 2006. – 248 с.
8. Имя собственное в худ. тексте: учебно-методическое пособие / Министерство образования РБ, Учреждение образования “Витебский государственный ун-т им. П.П. Машерова”, Кафедра общего и русского языкознания, [автор-составитель А.Н. Деревяго]. – Витебск : ВГУ, 2008. – 166 с.
9. Европейские имена: значение и происхождение. Режим доступа: <http://kurufin.narod.ru/index.html>
10. Сухадолаў, А / http://ales-insight.blogspot.com/2010/12/blog-post_21.html.
11. Эпштейн, М.Н. Постмодерн в русской литературе: Учеб. пособие для вузов / М.Н. Эпштейн. – М.: Высш. шк., 2005. – 495 с.
12. Гафаров, Х.С. Мультикультурность и транскulturность как определяющие черты современной культурной ситуации в Беларуси / Х.С.Гафаров // Культура Беларусі і сусвет: агульнае і асаблівае: матэрыялы Міжнароднай навук.канферэнцыі, 1998. – 74 с.
13. Кісліцына, Г.М. Чалавек постмадэрну ў сучаснай беларускай літаратуры / Г.М.Кісліцына. – Мінск : Права і эканоміка, 2010. – 168 с.
14. Бугай, Т.П. Экспликация семантических свойств имён персонажей в художественных текстах / Бел.гос.ун-т. – Мн., 1998. – 18 с.